

Szerepet játszanak-e a kulturális különbségek a megújuló energiákkal kapcsolatos gondolkodásunkban?

Szerzők: Vincze András, Hegedűsné Dr. Baranyai Nóra, Csányi Szilvia, Dr. Zsiborács Henrik, Dr. Pintér Gábor / Pannon Egyetem, Georgikon Kar, Megújuló Energiaforrások Módszertanának Kutatócsoportja

Napjainkban meghatározó és megoldásra váró kérdéssé váltak a környezeti és a globális klímaváltozással kapcsolatos problémák, valamint a fosszilis energiahordozók kiváltása. A világban egyre több helyen látják ezen kihívások megoldását a megújuló energiaforrásokban. Az ezekből származó energia használatának előmozdítására pedig növekvő számban dolgoznak ki nemzeti-, regionális- és helyi szintű programokat és politikákat. Annak érdekében azonban, hogy a megújuló energiákra történő átállás ne csak a tervek szintjén maradjon meg, a döntéshozók, a politikaalkotók kivül a lakosságot is meg kell győzni az elképzelések megalapozottságáról és hasznosságáról. Ez pedig kiterjedt, jól irányzott és jól végrehajtott népszerűsítő munkát, „marketinget” feltételez, ami nem lehet sikeres a célközönség számára elérhető, érthető és a kulturális meghatározottságokat is figyelembe vevő kommunikáció nélkül.

Kultúra és energiapreferenciák

A kulturális hovatartozás az élet többi területéhez hasonlóan, a környezethez, a környezeti problémákhoz való viszonyulásunkat és a megújuló energiákkal kapcsolatos döntéseinket, és konkrét tetteinket is befolyásolja. A kultúrát tanulmányozó eltérő tudományos háttérű kutatók az emberi közösségek, csoportok kulturális különbözőségeit vizsgálva régóta igyekeztek a kultúrát valahogyan összehasonlíthatóvá tenni. Hofstede [1980] a kultúrát egyfajta mentális szoftverként definiálta, mely voltaképpen az egyes embercsoportokra jellemző és azokat egymástól megkülönböztető, kollektív programozása az emberi szellemnek. Hofstede kulturális dimenziókra épülő modellje átfogó és könnyen elérhető irodalommal rendelkezik, emellett a gyakorlati kutatásban is jól alkalmazható. Eredetileg a holland tudós négy dimenziót dolgozott ki, amik a hatalmi távolság, az individualizmus-kollektívizmus, a férfiasság-nőiesség és a bizonytalanság kerülés. Ezt követte egy ötödik, a jövőorientáció [hosszú vagy rövid], amit Michael Minkov kutatásainak eredményeképp Hofstede újragondolt [Hofstede, 2011], majd végül egy hatodik dimenziót is bevezetett, az engedékenység-korlátozás dimenzióját. A széleskörűen

kutatott hatalmi távolság [Power Distance Index – PDI] az emberek közötti egyenlőtlenség elfogadottságát fejezi ki egy adott társadalomban. Kis hatalmi távolság esetén a vezetési stílus jellemzően konzultációra épül, míg a nagyobb hatalmi távolság jelentősebb egyenlőtlenségekre és autokratikusabb berendezkedésre utal. Az évek során több kutató is összefüggésbe hozta a Hofstede-féle dimenziókat valamely környezeti problémával.

Disli, Ng és Askari [2016] a kultúrának a tágabb értelemben vett környezeti problémákkal összefüggő attitűdökre való hatását vizsgálták. Kutatásukban bebizonyították, hogy a *jövedelem és a CO₂-kibocsátás közötti összefüggésre a kultúra* is hatással van, ami kimutatható az adott országoknak a hat Hofstede-féle kulturális dimenzió szerinti értékének és a környezeti Kuznets-görbének az egybevetésével. Ebből arra a következtetésre jutottak, hogy a kultúra egy igen hasznos „soft” eszköz lehet a környezet karbonterhelésének csökkentésében. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy ugyanazok a politikák, amik egy országban működnek, nem biztos, hogy egy másikban is sikeresek lehetnek. Mivel az eltérő társadalmak kulturális jellegzetességei lassan és nehezen változnak, inkább kisebb léptékű kulturális elemeknek az átültetésével és oktatással lehet közép- és hosszútávon jelentősebb sikereket elérni. Ezen kívül a szerzők azt az álláspontot is képviselik, hogy az országoknak a globális fenntarthatóságért folyó küzdelemben maguknak kell meghatározni környezeti célkitűzéseiket általánosan érvényes célok helyett. A környezet sikeres megvédése érdekében létfontosságú a kulturális sokszínűség felismerése és figyelembevétele a célok kitűzése során. Még továbbmenve azt is javasolják az említett források, hogy az országok ne csak a különböző jövedelmi csoportoknak dolgozzanak ki speciális ösztönző programokat, hanem országaik különböző kulturális régióinak is. Azonban míg a saját nemzeti célkitűzések rendszere a megújuló energia területén az Európai Unióban megvalósul – még ha nem is annyira a kulturális különbségek figyelembevételének okán – addig az adott országok eltérő kulturális háttérű társadalmi

csoportjainak szóló, megújuló energiával kapcsolatos ösztönző programokról nem hall az átlagpolgár.

Két román kutató, Pelau és Pop [2018] már kifejezetten a *megújulóenergia-fogyasztás és a hofstedei dimenziók összefüggéseit* kutatták az EU tagországaiban. Legfontosabb megállapításuk, hogy az országok teljes megújulóenergia-fogyasztása és a nemzeti kultúra között szignifikáns kapcsolat van. Kutatásaik eredményeképpen ők is azt ajánlják, hogy a politikák kialakítása során figyelembe kell venni a kulturális különbségeket, sőt – ezen túlmenően – az EU megújulóenergia-irányelvét is a kulturális jellegzetességekre kellene alapozni. Hasonló módon, a nemzeti megújuló energia cselekvési terveknek is figyelembe kellene venni ezeket, hiszen a jelenlegi nemzeti célkitűzések nincsenek tekintettel a fogyasztók motiváltságára, illetve készségére az energetikai átállással kapcsolatban.

Kaminsky [2016] 66 országról gyűjtött adatok segítségével azt kutatta, hogy a *hofstedei dimenziókkal* meghatározott nemzeti értékrendek hatása kimutatható-e, és ha igen, akkor mekkora mértékben, az egyes országok *preferenciáiban a villamos energia* eredetét illetően. Kaminsky [2016] végül arra a megállapításra jutott, hogy exponenciális és statisztikailag szignifikáns összefüggés van négy kulturális dimenzió közül három [magas individualizmus, magas bizonytalanságkerülés és alacsony maszkulinitás] és a megújuló energia elterjedtsége között. Érdekes az a megállapítás, hogy a nagyon bizonytalanságkerülő társadalmak valószínűleg azért választják a megújuló energiát, mert úgy érzik, hogy ezáltal csökkenthetik a hagyományos energiaforrások elapadásából és az energiafüggetlenségből adódó bizonytalanságot. Az alacsony maszkulinitási érték valószínűleg azt jelzi, hogy a mások iránti empátia ösztönzi a környezetkímélőbbnek tartott infrastruktúrákat. Az individualizmus pedig talán azáltal függ össze a zöld energia preferálásával, hogy ezek a technológiák olyan, kisebb léptékben is életképesek, ami [bizonyos szintű] önállóságot tesz lehetővé az energiaellátás terén.

Vizsgálati eredmények

A nemzetközi és hazai szakirodalom alapján megállapítható, hogy a megújuló energiaforrásokból származó energia egyre nagyobb jelentőségre tesz szert a világban, és így természetesen az Európai Unióban is. A használatának további növelését célzó közösségi és tagállami szintű politikák sikeres megvalósításában kulcsfontosságú a lakosság tájékoztatása, bevonása. Ennek érdekében rendkívüli jelentőségű az erre irányuló kommunikációs tevékenység, melynek a vonatkozó Európai Uniói jogszabályok és a nemzeti akciótervek nemcsak meghatározói, de maguk is részei. Az utóbbi dokumentumok olvashatósági [readability] vizsgálata során kapott adatok megmutatták, hogy a 28 tagállam megújuló energia cselekvési tervei kivétel nélkül nehezen érthetőek a hétköznapi olvasó számára, csak a finn és az egyesült királysági minta bizonyult valamivel kevésbé nehezen olvashatónak. Ez azt jelenti, hogy bár az elérhetőségi vizsgálat eredménye szerint a dokumentumok az interneten könnyen elérhetőek, azok elolvasása és értelmezése az átlagos olvasó számára gondot jelenthet, így kérdéses, hogy a tájékoztatáshoz való jog a teljes népeség vonatkozásában milyen mértékben érvényesül.

A vizsgálatban alkalmazott mindkét olvashatósági teszt a szövegben található szavak átlagos szótagszámával és a szavak egy mondaton belüli számával kalkulál, és ebből von le következtetéseket a szöveg olvasásának nehézségi szintjére vonatkozóan. A Rudolf Flesch által [Stockmeyer, 2009] 1949-ben kidolgozott módszer esetében minél nagyobb értéket mutat a nullától százig terjedő szám, annál könnyebben értelmezhető az olvasás során a szöveg. A Flesch-Kincaid módszer az 1970-es években született J. Peter Kincaid kutatásai alapján, aki a Flesch-féle képletet úgy alakította át, hogy az adott szöveg olvasásához szükséges iskolázottsági szintet kapjuk meg. A magasabb szám magasabb szintű előtanulmányok szükségességét jelzi.

Az olvashatósági értékeknek a Hofstede-féle hatalmi távolsági adatokkal történő összevetését a táblázat mutatja be. A Flesch és a Flesch-Kincaid olvashatósági index alapján a tíz legkönnyebb és a tíz legnehezebb olvashatóságot jelző értéket zöld, illetve piros szín jelöli, a sárga szín pedig az azonos értékeket. Ciprust a kutatás ezen részében ki kellett hagyni, mert nem álltak rendelkezésre hatalmi távolsági adatok. Belgium esetében a vallon és flamand részre vonatkozó adatok kerekített átlaga lett alapul véve. A hatalmi távolság szerinti sorrendben Magyarország nagyjából középen

helyezkedik el a bemutatott 27 ország közül. Továbbá megfigyelhető, hogy a táblázatban kirajzolódó minta szerint a magasabb hatalmi távolságokhoz nehezebben, míg az alacsonyabbakhoz könnyebben érthető szövegeket jelző értékek tartoznak. Ennek ellenére a minta egészére nézve nincs szignifikáns összefüggés a hatalmi távolság és az egyes országok szövegmintáinak elemzése során kapott Flesch és a Flesch-Kincaid olvashatósági értékek között. Az öt ország [Ausztria, Dánia, Magyarország, Románia és Szlovákia] mintáin elvégzett tartalomelemzési vizsgálatok eredményei a kommunikációs tevékenységeket illetően arról tanúskodtak, hogy a megújuló forrásokból származó energia felhasználása elősegítésének vonatkozásában nagy jelentőséggel bír a kommunikáció. Ez túlnyomó részben lefelé, azaz a lakosság felé irányul. Ebben az esetben a célszemély csak passzív befogadója az információnak [Németh, 2017]. A különféle tájékoztató, illetve népszerűsítő tevékenységek fontosságának komparatív vizsgálatának jelentős eredménye, hogy a mintákat adó országok hatalmi távolsága és az általános tájékoztató és tanácsadó tevékenység aránya között erős kapcsolatot igazolt a korrelációanalízis. Tehát, minél kisebb a hatalmi távolság, annál nagyobb az általános tájékoztatás, tanácsadás aránya. A hatalmi távolságok és a tanítás, tudatformálás arányának vizsgálatánál, pedig még világosabban derült ki az, hogy közöttük nagyon jelentős kapcsolat áll fenn, azaz a nagyobb hatalmi távolság, nagyobb arányú tudatformálási, tanítási tevékenységgel jár együtt. Fontos feladat lehet a jövőben a

Sorszám	Ország	Hatalmi távolság	Flesch	Flesch-Kincaid
1.	Ausztria	11	18,5	15,6
2.	Dánia	18	16,2	17,7
3.	Irország	28	7,3	18,8
4.	Svédország	31	10,3	18,6
5.	Finnország	33	38,1	13,9
6.	Egyesült Királyság	35	39,9	12,7
7.	Németország	35	14,6	17,3
8.	Hollandia	38	21,4	15
9.	Észtország	40	12,1	19,8
10.	Luxemburg	40	17,7	16,1
11.	Litvánia	42	13,6	17,9
12.	Lettország	44	8	24,3
13.	Magyarország	46	13,5	19,5
14.	Olaszország	50	6,2	19,7
15.	Málta	56	22,5	15,2
16.	Csehország	57	13,4	17,9
17.	Spanyolország	57	10,8	18,5
18.	Görögország	60	6,7	21,2
19.	Portugália	63	3,6	21,8
20.	Belgium	65	19,3	15,5
21.	Franciaország	68	7,9	18,8
22.	Lengyelország	68	1,3	21,3
23.	Bulgária	70	13,5	18,7
24.	Szlovénia	71	6,1	19,9
25.	Horvátország	73	4,3	21,3
26.	Románia	80	11,4	17,6
27.	Szlovákia	104	25,5	15,6

Az összesített Flesch olvashatósági index, a Flesch-Kincaid olvashatósági index és a hatalmi távolság a hatalmi távolság növekvő sorrendjében
Forrás: Saját szerkesztés

tartalomelemzésbe további országok mintáit bevonni, annak érdekében, hogy a vizsgált kulturális dimenzió és a kommunikáció különböző aspektusainak összefüggései vonatkozásában még megbízhatóbb eredményeket kaphassunk. Emellett a kutatás kiterjeszhető a hatalmi távolságon túl más kulturális dimenzióokra is. Összefoglalóan tehát megállapíthatjuk, hogy az országok megújuló energia akcióterveiben jelentős országspecifikus eltérések vannak a megújuló forrásokból származó energia elterjesztésére irányuló kommunikációt illetően. Ezeknek a különbségeknek egy része kulturálisan meghatározott, és különböző erősségű összefüggést mutat a Hofstede, Hofstede és Minkov [2010] által megadott hatalmi távolsági értékekkel.

Köszönetnyilvánítás

A publikáció elkészítését az EFOP-3.6.3-VEKOP-16-2017-00008 számú projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg. Továbbá köszönjük a KRAFT társadalmi innováció támogatását.

Irodalomjegyzék

Hofstede, G., Hofstede, G. J. & Minkov, M. [2010]. **Cultures and organizations: software of the mind**. 3rd ed. New York, NY: McGraw-Hill.

Hofstede, G. [2011]. **Dimensionalizing Cultures: The Hofstede Model in Context**. Online Readings in Psychology and Culture, 2[1]. <https://doi.org/10.9707/2307-0919.1014>.

Hofstede, G. [1980]. **Culture's Consequences: International Differences in Work-Related Values**, p. 25. Beverly Hills, CA: Sage.

Kaminsky, J. A. [2016]. **Cultured Construction: Global Evidence of the Impact of National Values on Renewable Electricity Infrastructure Choice**. Environmental Science & Technology 50(4), 2108-2116 DOI: 10.1021/acs.est.5b05756.

Mustafa Disli, Adam Ng, Hossein Askari [2016]. **Culture, income, and CO₂ emission**. Renewable and Sustainable Energy Reviews, Volume 62, pp. 418-428.

Németh K. [2017] **Vidéki térségek innovációs kihívásai: Megújuló energia alternatívák**. Pannon Egyetemi Kiadó.

Pelau, C., Pop N. A. [2018]. **Implications for the energy policy derived from the relation between the cultural dimensions of Hofstede's model and the consumption of renewable energies**. Energy Policy, Volume 118, Pages 160-168.

Stockmeyer, N. O. [2009]. **Using Microsoft Word's Readability Program**. Michigan Bar Journal, 88, p. 46. Retrieved from: <https://ssrn.com/abstract=1210962>.